

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 573/2023-39

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDACTED] zastúpenej Mgr. Tomášom Bašticom, advokátom, Grösslingová 56, Bratislava, proti uzneseniu Mestského súdu Košice sp. zn. 19C/26/2012 zo 7. augusta 2023 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Mestského súdu Košice sp. zn. 19C/26/2012 zo 7. augusta 2023 **boli porušené** základné práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Mestského súdu Košice sp. zn. 19C/26/2012 zo 7. augusta 2023 **zrušuje a vec mu vracia** na ďalšie konanie.
3. Mestský súd Košice **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania **530,86 eur** a zaplatiť ich jej právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 12. októbra 2023 domáha vyslovenia porušenia základných práv na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a práv na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) uznesením o výške náhrady trov konania v civilnom spore, ktoré žiada zrušiť a vec vrátiť mestskému súdu na ďalšie konanie.

II.

2. Žalobkyňa sa žalobou z roku 2012 domáhala určenia neplatnosti kúpnej zmluvy, ktorú uzavreli žalovaná sťažovateľka (sestra žalobkyne) ako kupujúca a žalovaná matka žalobkyne ako predávajúca a ktorej predmetom bol prevod rodinného domu s výmerou 1 259 m² s príľahlou záhradou s výmerou 1 100 m² za 35 000 eur v centre [REDAKOVANÉ]. Podľa žalobkyne hodnota nehnuteľností bola približne 1 000 000 eur a jej žalovaná matka pre svoj zdravotný stav nebola spôsobilá na takýto úkon. Žalovaná matka vo vyjadrení k žalobe poprela tvrdenia žalujúcej dcéry o svojej nespôsobilosti na právny úkon.

3. Okresný súd rozsudkom z decembra 2012 žalobu pre nedostatok naliehavého právneho záujmu zamietol, no krajský súd tento rozsudok zrušil uznesením z mája 2013. Žalovaná matka zomrela v apríli 2014 a súd na jej mieste ako so žalovanou 2 pokračoval s jej treťou dcérou. Okresný súd následne vykonal rozsiahle dokazovanie k spôsobilosti matky na uzavretie kúpnej zmluvy. Napokon však rozsudkom z januára 2018 žalobu zamietol. Na odvolanie žalobkyne bol tento rozsudok potvrdený rozsudkom krajského súdu z mája 2019. Dovolanie žalobkyne proti rozsudku krajského súdu bolo rozsudkom najvyššieho súdu z decembra 2022 zamietnuté. Vo všetkých rozhodnutiach bol sťažovateľke proti žalobkyni priznaný nárok na náhradu trov konania.

4. Sťažovateľka si uplatnila náhradu trov právneho zastúpenia 62 898,68 eur. Uznesením vyššieho súdneho úradníka jej bola priznaná náhrada 8 956,04 eur. Vyšší súdny úradník pri určení základnej sadzby tarifnej odmeny vychádzal z § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), podľa ktorého základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby je 1/13 výpočtového základu, ak nie je možné vyjadriť hodnotu veci alebo práva v peniazoch. Podľa vyššieho súdneho úradníka sťažovateľka nesprávne vychádzala pri určovaní základnej sadzby tarifnej odmeny z hodnoty nehnuteľností, keď odkazovala na tvrdenia žalobkyne v žalobe o tom, že nehnuteľnosti majú hodnotu 1 000 000 eur. Podľa vyššieho súdneho úradníka predmetom sporu bolo určenie neplatnosti kúpnej zmluvy, a preto treba pri určení základnej sadzby tarifnej odmeny vychádzať z § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky, a nie z hodnoty nehnuteľností, keďže spor nebol o určenie vlastníckeho práva. Rozsudok, ktorým by bolo vyhovené žalobe, by nemal za následok nadobudnutie vlastníckeho práva žalobkyne.

5. Proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka podala sťažovateľka sťažnosť s tým, že základná sadzba tarifnej hodnoty nemala byť určená podľa § 11 ods. 1 písm. a), ale podľa § 10 ods. 1 a 2 vyhlášky. Bola toho názoru, že určenie neplatnosti kúpnej zmluvy, ktorej predmetom bola nehnuteľnosť, je oceniteľné. Namietala, že úvaha vyššieho súdneho úradníka vychádzala len z toho, k akému následku by v prípade vyhovenia žalobe došlo vo sfére žalobkyne. Vyšší súdny úradník opomenul prípadný následok v jej sfére, keďže žalobkyňa žalobou urobila sporným jej vlastnícke právo, ktoré by vyhovujúcim rozsudkom stratila. Podľa sťažovateľky tarifnou hodnotou, z ktorej pri určení odmeny za jeden úkon treba vychádzať, je žalobkyňou tvrdená hodnota nehnuteľností, a nie cena uvedená v kúpnej zmluve, pretože pri jej tvorbe boli zohľadnené aj iné skutočnosti, predovšetkým starostlivosť sťažovateľky o jej matku. Poukázala na žalobu, vyjadrenie a čestné vyhlásenie žalobkyne, ktorá v spore tvrdila hodnotu nehnuteľností na 1 000 000 eur.

6. Ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením sudcu mestského súdu bola sťažnosť sťažovateľky zamietnutá. Mestský súd sa so sťažovateľkou stotožnil v tom, že vo všeobecnosti je predmet jej sporu oceneľný. Odkazujúc na rozhodnutia ústavného súdu uviedol, že ak súd rozhodne o neplatnosti právneho úkonu, kataster vyznačí stav pred týmto úkonom, a preto je predmet sporu o určenie neplatnosti oceneľný s tým, že tarifnou hodnotou je hodnota nehnuteľností uvedená v zmluve, ktorej platnosť je predmetom sporu. K tomu však doplnil, že vyjadriť hodnotu sporu znamená vysporiadať sa s jeho skutočným obsahom, teda s tým, aké účinky má pre strany sporu rozhodnutie súdu vo veci samej. Podľa mestského súdu však vo veci sťažovateľky nebolo možné prehliadnuť, že pôvodne žalovaná matka počas konania zomrela, a preto by nemohla byť v katastri zapísaná ako vlastníčka. Z toho vyvodil, že výsledok konania by nemal vplyv na právne postavenie sťažovateľky, keďže o vlastnícke právo by nemohla prísť. Právne postavenie strán sporu by sa definitívne vyriešilo až v prípadnom spore, že nehnuteľnosť patrí do dedičstva. V závere mestský súd poukázal na to, že odmena za jeden úkon právnej služby je 1/13 výpočtového základu podľa § 11 ods. 1 písm. c) vyhlášky aj vtedy, ak je klient fyzická osoba a predmet konania sa týka nehnuteľnosti, ktorá je určená na bývanie alebo jej slúži na bývanie. Keďže sťažovateľka má v rodinnom dome trvalý pobyt, tak výpočet trov vyššieho súdneho úradníka vychádzajúci z 1/13 výpočtového základu je správny.

III.

7. Sťažovateľka namietané uznesenie považuje za právne neudržateľné. Uvádza, že je v priamom rozpore so záverom súdu o tom, že na žalobe je naliehavý právny záujem. Sťažovateľka zdôvodňuje, že vyhovujúci rozsudok by mal za následok stratu zápisu jej vlastníckeho práva v katastri. Zdôrazňuje, že spor o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy bol v podstate sporom o jej vlastnícke právo, pričom opisuje závery rozhodnutí ústavného súdu v obdobných veciach. Osobitne namieta aj argument mestského súdu o aplikácii § 11 ods. 1 písm. c) vyhlášky. Zdôrazňuje, že priestory v dome slúžia aj na podnikanie tretím osobám, ona obýva len jeden byt, predmetom prevodu bola aj záhrada a účelom § 11 ods. 1 písm. c) vyhlášky je ochrana obydlia spotrebiteľov.

8. Podpredsedníčka mestského súdu k ústavnej sťažnosti uviedla, že ako orgán riadenia a správy súdu sa nemôže vyjadrovať k tomu, či namietané uznesenie neignoruje príslušnú zákonnú normu alebo nedôvodne vybočuje zo štandardov výkladu právnej normy. Zúčastnená osoba – žalobkyňa sa k ústavnej sťažnosti nevyjadřila.

IV.

9. Rozhodovacia činnosť ústavného súdu vo vzťahu k rozhodnutiam civilných súdov o náhrade trov konania vychádza z toho, že skutkové a právne závery súdu môžu byť predmetom kontroly ústavného súdu vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňujú a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00). Na tento výklad nadväzuje rozhodovacia činnosť ústavného súdu, ktorá zdôrazňuje svoju zdržanlivosť k výkladu zákonného práva o náhrade trov konania, keďže problematika trov konania má akcesorickú povahu, a preto sa k zrušeniu rozhodnutia o náhrade trov konania treba uchýľovať iba výnimočne pri zistení extrémneho zásahu do základného práva (II. ÚS 78/03, II. ÚS 31/04). V zásade možno konštatovať, že i pri preskúmaní

rozhodnutí o výške náhrady trov konania v civilnom spore možno vychádzať z toho, že protiústavné sú také rozhodnutia, odôvodnenie ktorých je úplne odchylné od veci samej alebo extrémne nelogické so zreteľom na preukázané skutkové a právne skutočnosti (IV. ÚS 150/03, I. ÚS 301/06). Rovnako o takýto stav ide aj vtedy, ak závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, by zásadne popreli účel a význam zákonného predpisu. Rozhodnutie vnútroštátneho súdu možno považovať za svojvoľné a také, ktoré narúša spravodlivosť konania, iba v prípade, ak sú v ňom vyjadrené dôvody založené na zjavnej skutkovej alebo právnej chybe vnútroštátneho súdu, dôsledkom čoho došlo k odopretiu spravodlivosti (Európsky súd pre ľudské práva Moreira Ferreira, bod 85; Navalnyy a Ofitserov proti Rusku z 23. 2. 2016, sťažnosti č. 46632/13 a č. 28671/14, bod 119).

10. Podstatou rozhodnutia mestského súdu o výške odmeny za jeden úkon právnej služby bolo určiť, či predmet sporu sťažovateľky je alebo nie je oceneľný peniazmi. Mestský súd správne poukázal na konštantnú judikatúru, že spor o neplatnosť kúpnej zmluvy je spor o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, ktorého predmet je vždy oceneľný peniazmi, pričom tarifnou hodnotou je hodnota nehnuteľnosti. No na strane druhej nemožno súhlasiť s právnou úvahou súdu, že len úmrtie matky sťažovateľky vylučuje aplikáciu § 10 ods. 2 vyhlášky, podľa ktorého sa odmena za úkon určuje z tarifnej hodnoty, pretože sťažovateľka nemohla stratiť svoje vlastnícke právo. Mestský súd nemožnosť sťažovateľky stratiť vlastníctvo vyvodil z toho, že na základe rozsudku určujúceho neplatnosť kúpnej zmluvy by kataster spätne ako vlastníčku nezapísal zomrelú matku sťažovateľky. Nevedno, ktorá právna norma takúto obnovu stavu pred rozsudkom súdu určenej neplatnosti právneho úkonu nepripúšťa. Práve naopak, táto úvaha súdu je v priamom rozpore s jeho vlastným záverom, že na žalobe bol aj po smrti matky naliehavý právny záujem, keďže na základe vyhovujúceho rozsudku by sa obnovil v katastri zápis vlastníctva matky ako podklad do dedičského konania. Práve z tohto dôvodu okresný súd po účinnosti nového procesného kódexu rozhodoval o pôvodnom žalobnom návrhu určujúcom neplatnosť právneho úkonu.

11. Hoci mestský súd postupoval správne, keď skúmal vplyv rozhodnutia vo veci na zmenu hmotnoprávneho postavenia sťažovateľky, dospel k nesprávnemu právnemu záveru, že len pre úmrtie jej matky by na jej postavenie nemalo žiadny vplyv. Úvaha mestského súdu, že sťažovateľka nemohla prísť o svoje vlastníctvo a kataster by vlastníctvo mŕtvej matky nezapísal, podporuje procesne neefektívnu rozhodovaciu činnosť, že rozsudok určujúci neplatnosť kúpnej zmluvy by nemal reálne účinky a len by predchádzal ďalšiemu určujúcemu sporu, že nehnuteľnosti patria do dedičstva. S konštatáciou mestského súdu, že pre smrť matky sťažovateľky by spor definitívne neurčil vlastnícke právo k nehnuteľnostiam, možno súhlasiť len v prípade rozsudku určujúceho neplatnosť kúpnej zmluvy. Hoci pre žalobkyňu by vyhovujúci rozsudok neznamenal nadobudnutie vlastníctva, ale len prededenie nehnuteľností, sťažovateľka by svoje vlastníctvo k nehnuteľnostiam, ktoré žalobkyňa urobila sporným, stratila. Preto vo vzťahu k sťažovateľke sú rozhodujúcim kritériom reálne účinky súdneho rozhodnutia v jej právnej sfére. Záver mestského súdu v okolnostiach veci sťažovateľky, že len pre úmrtie svojej matky nemohla prísť o vlastníctvo, je výsledkom zjavného právneho omylu, v dôsledku ktorého mestský súd namiesto § 10 ods. 2 vyhlášky konštatoval správnosť aplikácie § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky.

12. Okrem toho mestský súd implicitne vylúčil aplikáciu § 10 ods. 2 vyhlášky na peniazmi oceneľný predmet sporu, pretože považoval za splnené podmienky aplikácie § 11 ods. 1 písm. c)

vyhlášky. Preto sa treba vysporiadať so sťažnostnou námietkou ústavne nekonformného výkladu § 11 ods. 1 písm. c) vyhlášky. Podmienkou určenia odmeny za úkon pevnou sumou podľa § 11 ods. 1 písm. c) vyhlášky je, aby predmetom sporu bola nehnuteľnosť, ktorá je určená na bývanie alebo slúži klientovi na bývanie. V prvom rade k tomu treba uviesť, že okolnosť – trvalý pobyt sťažovateľky v nehnuteľnosti, z ktorej mestský súd vyvodil záver, že nehnuteľnosť slúži sťažovateľke na bývanie, nemá žiadny vplyv na posúdenie, či je určená alebo fakticky na bývanie slúži, keďže trvalý pobyt má len evidenčný charakter. No na strane druhej vo veci sťažovateľky nebolo sporné, že časť nehnuteľnosti – jeden byt obýva, z čoho možno konštatovať, že jej sčasti slúži na bývanie. Z odôvodnenia mestského súdu nie je zrejmé, či a ako sa vysporiadal s rozlohou, druhom a reálnym využitím nehnuteľnosti ako celku, teda aj so zvyšnou, pomerne rozsiahlou časťou nehnuteľnosti. Preto je vo veci sťažovateľky na mieste zohľadniť, že jej obydlie, nie na základe trvalého pobytu, ale faktického bývania mohlo byť vo vzťahu k rozlohe rodinného domu zanedbateľné. Preto nemožno bez ďalšieho dospieť k záveru, že by predmetom sporu bolo výlučne obydlie či už sťažovateľky alebo žalobkyne.

13. Podľa rozhodnutia ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 449/2023 sa to, či je nehnuteľnosť určená na bývanie, posudzuje podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov. Ústavný súd v tomto prípade konštatoval splnenie podmienky aplikácie § 11 ods. 1 písm. c) vyhlášky, pretože predmetom sporu bol aj rodinný dom určený na bývanie a nesprávny bol výklad všeobecného súdu, ktorý jeho aplikáciu vylúčil preto, že sťažovateľ sa v dome nezdržiava, a teda mu neslúži na bývanie. Podobnosť s vecou sťažovateľky možno vidieť len v tom, že predmetom sporu bol rodinný dom. Išlo však o dom s podstatne menšou výmerou a nebolo preukázané, že rodinný dom slúžil aj na iné účely ako bývanie. Dôvodom prijatia § 11 ods. 1 písm. c) vyhlášky bolo uľahčiť spotrebiteľom prístup k súdu a chrániť obydlie pred nečestnými postupmi dodávateľov dopadajúcimi na ich obydlia. Jej účelom je umožniť fyzickým osobám dať sa zastúpiť advokátom v spore, v ktorom sa domáhajú ochrany svojho obydlia, a eliminovať prípadnú vysokú náhradu trov konania pri ich procesnom neúspechu. Podľa dôvodovej správy sa toto ustanovenie má aplikovať len na konkrétne bytové jednotky.

14. S prihliadnutím na to, že žalobkyňa sa žalobou domáhala, aby nehnuteľnosti patrili do dedičstva, a nie ochrany svojho obydlia, keďže dlhodobo žije v zahraničí a značná časť nehnuteľnosti sa dlhodobo prenajíma tretím osobám na podnikanie, aplikácia § 11 ods. 1 písm. c) vyhlášky na vec sťažovateľky je neprímeraná. Záver mestského súdu, že sťažovateľka by na základe vyhovujúceho rozsudku neprišla o vlastnícke právo k nehnuteľnostiam, v dôsledku čoho vylúčil pri určení odmeny vychádzať z hodnoty nehnuteľností, je výsledkom zjavného právneho omylu. Záver mestského súdu, že odmenu za úkon právnej služby treba určiť podľa § 11 ods. 1 písm. c) vyhlášky, pretože sťažovateľka má v nehnuteľnosti trvalý pobyt, nie je zjavne správny. Preto namietaným uznesením došlo k porušeniu základných práv sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a jej práv na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu. Preto bolo ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vyhovené s tým, že namietané uznesenie mestského súdu sa zrušuje a vec sa mu vracia na ďalšie konanie.

V.

15. Zistené porušenie ústavných práv sťažovateľky odôvodňuje to, aby jej mestský súd podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov úplne nahradil trovy konania, ktoré jej vznikli zastúpením advokátom a ktorých výška 530,86 eur bola určená podľa vyhlášky, a to za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti 2 x 208,67 eur) s náhradou podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (2 x 12,52 eur), čo je 442,38 eur a k čomu treba podľa § 18 ods. 2 vyhlášky pripočítať daň z pridanej hodnoty 88,48 eur.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 21. decembra 2023

Robert Šorl
predseda senátu